

# ZPRAVODAJSTVÍ A PROPAGANDA

## ANOTACE:

Prostřednictvím aktivity si žáci uvědomí obsah pojmu totalitní propaganda. Na základě zhlédnutého filmu a ukázek z dobového tisku vypracují tendenční, nebo naopak objektivní zpravodajský výstup informující o událostech na československých hranicích v 50. letech.

## VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

## PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, MV, VDO (ZŠ), VMEGS

OV: OVDS

## KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

## DOPORUČENÝ VĚK: **14+**

## CÍLE:

Žáci:

- si uvědomují fungování propagandy;
- znají důvody a praktiky tendenčního zpravodajství.

## DĚLKA: **45 min.**

## POMŮCKY:

- **MATERIÁL 1 a 2** do každé skupiny
- psací potřeby
- nahrávací technika: diktafon, kamera (nemusí být)

## POSTUP:

1. Aktivitu zahájíme diskusí na téma zpravodajství – jeho tendenčnost a objektivita. Zaměříme se především na téma propagandy a jejích nástrojů.
2. Rozdělíme žáky do skupin po čtyřech až pěti. Seznámíme je s úkolem, který bude následovat po projekci filmu. Polovina skupin vytvoří dobový zpravodajský vstup (televizní nebo rozhlasový), který odpovídá „tendenčním“ zprávám z 50. let. Ostatní skupiny vypracují zpravodajský vstup, který vyhovuje všem nárokům na objektivní zpravodajství. Tématem vstupů jsou události na československých hranicích v 50. letech.
3. Následuje **projekce filmu**. Během jeho sledování si žáci zapisují poznámky potřebné k realizaci úkolu.
4. Skupiny si připravují svůj výstup. Délka výstupu (spotu) by neměla přesáhnout 3 minuty. Každá skupina obdrží kopii **MATERIÁLU 1 a 2** – ukázkou fejetonu a dobového článku, které jim pomůžou představit si rétoriku tehdejších médií.

5. Skupiny postupně představí své výstupy. Dle podmínek si žáci scénku nahrají na diktafon nebo natočí kamerou a posléze ji prezentují před třídou.

**REFLEXE:**

Probíhá formou diskuse na téma železná opona a nástroje propagandy. Zaměříme se především na odhalení podstaty tendenčnosti zpravodajství a na srovnání obou verzí zpravodajství.

**POZNÁMKA:**

Aktivita umožňuje zapojit všechny žáky v rámci skupinové práce. Při zadávání úkolu lze rozdělit konkrétní role – moderátor, kameraman apod. Součástí připravovaného výstupu může být rovněž aktivní hraní rolí, zpravodajský spot tak může mít podobu divadelní scénky. Podle schopností a dovedností žáků lze zadání úkolu rozšířit o vytvoření scénáře zpravodajského spotu.

**ZKUŠENOSTI Z PRAXE:**

V úvodní diskusi na téma tendenčnost zpravodajství a propaganda žáci 9. ročníku využili poznatky z předchozích hodin (nacistická propaganda, práce s karikaturou). Pro lepší pochopení dobové rétoriky jsem žákům rozdala materiál 2 a oni si v něm přímo podtrhávali slova typická pro dobu 50. let (agent americké výzvědné služby, západní imperialisté, rozvratná činnost řemeslných zločinců, lidově demokratický stát, velezrada...). Tři skupiny ve třídě připravovaly tendenční vysílání, dvě objektivní. Během produkce filmu si každý žák dělal své poznámky, po odvysílání pak společně tvořili text podle zadání. Po ukončení se skupiny s tendenčním zpravodajstvím seznámily vzájemně se svými pracemi, stejně tak druhé dvě skupiny. Vybraly práci, kterou považovaly za nejvydařenější. Tu pak představily všem. Nepoužívali jsme kameru, pouze jsme upravili prostředí třídy (výstup před plátnem, klapka...). Žákům nedělalo potíže zpracovat text odpovídající 50. létům, dokonce je to velmi bavilo. Každý tento text byl svým způsobem osobitý. Při vytváření objektivního vysílání se projevil nedostatek odrážející ne zcela dostatečnou přípravu z hodin slohového výcviku (dodržení určité osnovy textu). Žáci museli své práce drobně upravit. V reflexi dokázali porovnat obě dvě verze. Společně jsme pak shrnuli znaky propagandistických textů – jednoduchost, černobílé hodnocení, opakování, vyvolání představivosti, emocí atd. Zpočátku jsem měla obavu z této aktivity, zdála se mi poměrně náročná. Nebyla jsem si jistá, zda ji žáci pochopí a zvládnou. Byla jsem však překvapena nejenom výsledkem, ale i aktivním přístupem žáků.

Jitka Rutschová, ZŠ Maleč

**UKÁZKA REALIZACE:**

Práce žáků ZŠ Maleč:

12. 6. 1953 dal Ludvík Ilaváčka, 1. velitel pohraniční stráže, rozkaz pustit do drátů na československých hranicích proud o napětí 3000-6000 V. Udělal to v zájmu ochrany našeho lidově demokratického státu a jeho obyvatel a na hranici poslal dalších 16 000 strážců. Do roku 1951 totiž uprchlo 11 000 velezrádci a škidci. Plo jim jen o uskutečnění svých válečných plánů a zmaření mírového budování našich pracujících. Roku 1952 se sešel ÚV KSČ, kterého se zúčastnili i Klement Gottwald a Antonín Lápolocký, a rozhodl o ramínování česko-bavorských hranic střepinkovými a výpomocnými minami. Ludvík Ilaváčka byl za své dobré činy povýšen na plukovníka a 1. velitele pohraniční stráže. Vymyslel nový účinný způsob vyslýchání velezrádci pomocí elektrického proudu.

## Hranice mírového světa

Vašek Káňa

Zpod šedo zelených lodíček se na mne dívají dvoje oči hodně nedůvěřivé. Naše první setkání je dosti studené a trochu mě to zamrzelo v tu první chvíli, než jsem si uvědomil, že je to takto vlastně v pořádku. Tady se nesmí dát na sebekrásnější oči, na sebe-líbeznější úsměv, na odznak, na dušování. Protože tamhle za tím lesem, a tu vzdálenost bys v pěti minutách přeběhl, je hranice a za ní Američané. Papíry v pořádku, to je jiná řeč. Teď už chlapi, Slovák a Čech, ztráti slovo i kousíček úsměvu. Ale i tak v něm mnoho důvěry není. Potřesou rukou na rozloučenou a pokračují volným krokem po polní cestě k lesu. Škoda, že srdečnost mezi námi vypadla trochu nuceně. S jejich strany. Nu což, tady nesmíš věřit, jak se říká, ani bratru, nesmíš věřit nikomu, kdo sem přichází odjinud a zůstat z Prahy. Divám se za odcházející hlídkou hraniční strážce. Samopaly se pohupují na zádech a slunce se od nich občas odráží matným zábleskem. Tohle je služba, panečku! Lesy, stinné pěšinky, zeleňoučké pastviny, ale co v zimě, když je tu zaváto, mráz, vítr, noc jako z inkoustu?



Na poli mezi lesy hrčí traktor, s druhé strany od hranice je slyšet ženské hlasy, zpěv. Sázejí zde na lánu brambory. Kousek dál se pase dobytek. Rozhlížím se a až mě poleje divné teplo. Zde v těchto místech, je nezápadnější výspa zemi socialismu, světa míru a budování. Odtud až po Tichý oceán! To je pát svět a ještě víc. A já jsem zde, až zde, a myslím na soudruhy při březích Tichého oceánu. To je podání ruky přes hory a doly a — ještě víc. Proto je mi tu tak dobře.

Kilometr na západ je svět, který jsme i my dobře poznali a s nímž jsme se, zaplakatápanbu, navzájem rozžehnali. Svět pánů a chudáků, bíd a přepychu, svět „humanismu“, v němž se pořád ještě umírá na nezaměstnanost, na tu divnou nemoc kapitalismu. Tady pár kroků je svět, který potřebuje války, aby nezdechl na úbytě svého hospodářství. Tam jsou páni, kteří nás chtějí strašit svým vlastním strachem.

Tady pár kroků je hranice, na níž vsadilo tolik našich pošetilců, toužících po „svobodě“ a — za níž teď hníjí v lágrech pod komandem bývalých nacistů. Tady je to vytoužené místo našich reakcionářů a boháčů, kteří u nás nevidí „žádnou budoucnost“. Těmito cestíčkami se pokoušejí o útěk od nás a těmito cestíčkami přicházejí zas od nich vyslaní záškodníci, vražedci a špióni americké CIC. Proto chtějí tato místa ostražitě oko a pohotovou ruku.

Teď jsem hrdý na ostražitost chlapečků pohraniční strážce, na jejich nedůvěru k přichozím. A proto už s ochotou vydávám své papíry a ukazují je nové kontrole, druhé v pěti minutách. Štábní strážmistr se zkoumavě vyptává, prohlíží znovu doklady a po chvíli hovorů mě zve k nim. Chlapi by se mnou rádi pohovořili, soudruh velitel také. Takové pozvání!

Příslušníci pohraniční strážce, když jsem k nim přišel, sázeli brambory na poli, které jim přidělil místní národní výbor. Kladli očka do brázdy se stejnou pečlivostí, s jakou opatrují své

# Proces se skupinou velezrádců a špiónů

PRAHA 26. dubna (ČTK) – Před senátem trestního kolegia Nejvyššího soudu v Praze, jemuž předsedal dr. J. Urválek, byl zahájen v pondělí 26. dubna proces s Antonínem Kandráčem, Karlem Gruberem, Karlem Bednářem, Gustavem Polákem, Bohumilem Joskou a Antonínem Lýskem. Generální prokurátor je žaloval, že se dopustili trestných činů velezrady a vyzvědačství, Gruber a Kandráč také pokusu vraždy. Všichni byli placenými agenty americké výzvědné služby, s jejíž pomocí se západní imperialisté snaží uskutečnit své válečné plány a mařit mírové budování našich pracujících.

Již výsledky prvních obviněných ukázaly, že imperialisté v boji proti naší republice se neštítí žádných prostředků k dosažení svých temných cílů, že využívají k rozvratné činnosti řemeslných zločinců, kterým se podařilo uprchnout za hranice. Těmto živlům poskytují všemožnou pomoc, vražedné zbraně a speciální školení ve špionáži a záškodnictví. Prostředky k tomu jim zajišťuje americký Kerstenův zákon, který z amerického rozpočtu poskytuje stamiliony dolarů na škůdcovskou a teroristickou činnost v lidově demokratických státech. Z těchto prostředků dostával od americké špionážní služby svůj pravidelný měsíční žold Gustav Polák, který před soudem vypovídal jako první. Polák byl od roku 1945 několikrát soudně trestán za pašeráctví. Roku 1949 se mu podařilo uprchnout do Rakouska, kde se spojil s různými politickými dobrodruhy, jejichž prostřednictvím se zavázal americké špionážní centrále CIC, že bude převádět její agenty a nepřátele našeho státu přes hranice. Převedl např. do Rakouska již odsouzenou Elišku Menšíkovou, která vypovídala jako svědkyně. Menšíková byla v západním Německu vyškolená americkou rozvědkou jako vyzvědačka a poslána zase zpět na naše území. Do Československa ji tajně dopravili další obvinění Karel Gruber a Karel Bednář.

(...)